

КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 94 (4/9)

© Вацлав Вежбенец
(Ярослав, Республіка Польща)ПОХОДЖЕННЯ, СФЕРА, ФОРМИ ТА ЗНАЧЕННЯ
БАГАТОКУЛЬТУРНОСТІ ЯРОСЛАВА

У статті розкрито формування та функціонування етноконфесійного розмаїття м.Ярослава. Розкриваючи співіснування поляків, українців та євреїв у ньому, автор констатує домінуючу роль перших у соціокультурному просторі цього міста. Одним із маркерів співіснування іншостей В. Вежбенец трактує об'єкти релігійних культів римо- і греко-католиків та юдеїв. На його думку, незважаючи на кардинальні зміни в національній структурі населення в роки Другої світової війни та після її завершення, багатокультурність і досі є елементом ідентифікації мешканців Ярослава та існує в колективній пам'яті його жителів.

Ключові слова: багатокультурність, поляки, українці, юдеї.

Багатокультурність – різноманіття культур якогось суспільства. У сучасній Європі щораз частіше звертаємося до питання культурної різноманітності певних регіонів, територій або окремих місцевостей. Представники Європейського Союзу, так і окремі європейські держави, які не входять до його складу, офіційно визначають свою позицію і роблять кроки з метою збереження та розвитку багатокультурності, які можна назвати політикою багатокультурності. Тобто політикою, яка слугує концепції інтеграції суспільства. Це має величезне значення і визначає **актуальність** досліджуваної проблеми. Зазначимо, що політика багатокультурності призводить до дотримання законів, поваги до інших і толерантності як на місцевому, так і глобальному рівнях.

У контексті цього **метою** даної роботи є аналіз етноконфесійного розмаїття Ярослава.

До основних **завдань** дослідження відносимо наступне:

1. Аналіз механізмів формування та функціонування етноконфесійного простору м.Ярослава.
2. Розкриття форм співіснування етнонаціональних спільнот міста.
3. Визначення маркерів співіснування об'єктів релігійних культів.
4. Обґрунтування ролі багатокультурності як основного чинника ідентифікації мешканців м.Ярослава.

Рівень дослідження проблеми. У різні часи проблемами вивчення багатокультурності Ярослава займалися: А.Потоцький [1], А.Батюк [2], З.Гудзинський [3], К.Готфрід [4,5], Я.Горн [6], Я.Мотилевич [10], М.Орлович [11,12], В.Попелюх [13], А.Саладжак [14], В.Вежбенец [18].

Виклад матеріалу. Багатокультурність є результатом багатовимірної диференціації та головним чином походить з відмінностей на етнічному та релігійному рівнях. Яскравим прикладом багатокультурності в Європі, детермінантами котрої є етнічний та конфесійний чинники, є регіони та місцевості на українсько-польському етнічному пограниччі. До таких місцевостей належить місто Ярослав, розташоване на річці Сан, яка колись була частиною лінії, що умовно ділила Галичину на Західну, в якій домінувало польське населення, і Східну – з переважанням українського населення.

Три основні етнічні та релігійні групи, які проживали в Ярославі та характеризувалися культурною специфікою: поляки, українці і євреї, протягом століть піддавалися процесам змін, які можна зауважити у відношенні до інших націй [16, с. 34].

Археологічні дослідження, що проводилися на території Ярослава та околиць, вказують на доісторичні початки міста, які сягають епохи неоліту. Припускають, що Ярослав Мудрий, київський князь, під час свого другого походу на Захід (1030 – 1031 рр.) заснував

на пагорбі, де в наступні століття виникло абатство бенедиктинок, укріплене поселення, яке він назвав своїм іменем – Ярослав. Але перша письмова згадка про Ярослав розміщена в руській хроніці Нестора під роком 1152 [8, с. 196; 5, с. 12-13; 9, с. 67].

Як зауважив Казімеж Готтфрід, найвизначніший дослідник історії міста: «Протягом довгих років ярославська фортеця виконувала важливе завдання оборони польсько-руського пограниччя в землі червенській, разом з якою відійшов до Польщі в половині XIV ст., а старовинне поселення, яке існувало поблизу замку, перетворилося з плином часу на рухливий торговий центр, особливо коли тут пролягли торговельні шляхи, які з'єднували балтійські береги з Чорним морем. Вірогідно, що вже король Казимир Великий опікувався Ярославом, але німецьке або магдебурзьке право місту надав тільки в 1375 році Владислав князь Опольський, управитель Червоної Русі. Місто було перенесено на нове місце, яке відповідає сьогоднішньому середмістю, ...» [4, с. 7].

Розташування на перехресті торгових шляхів, які з'єднували Сілезію, Балтійське та Чорне моря, сприяло економічному розвитку Ярослава. Торговельне значення міста почало особливо зростати після створення тут в XVI ст. річкового порту та корабельної верфі, які використовувалися для транспортування до Гданська збіжжя та інших товарів. Уже в XVI ст. Ярослав належав до найвідоміших міст Речі Посполитої. На знаменитих ярославських ярмарках торгували головним чином сукном, полотном, волами, виробами зі шкіри, прянощами, а також ювелірними виробами. На ці ярмарки приїжджали купці не тільки з Польщі, але також з багатьох країн Сходу та Заходу. Також розвивалися місцеві ремесла, передусім виробництво полотна та шкіри.

XVI століття та перша половина наступного століття це період найбільшого економічного та культурного розквіту Ярослава. В результаті цього на переломі XVI – XVII століть сформувалася просторова структура забудови міста з Ратушею та забудова центру, під час якої бралася до уваги його багатокультурність. В цей час збудували багато об'єктів, які існують в місті на сьогоднішній день – кілька римо-католицьких костелів, колегіум єзуїтів та багато представницьких міщанських кам'яниць.

Поділи Польщі принесли місту як економічний, так і культурний занепад. У зв'язку з тим, що місто було відрізане новими державними та митними кордонами від найважливіших для Ярослава торговельних шляхів, він втратив своє значення як торгове місто та річковий порт. Швидкий економічний та культурний розвиток Ярослава знову наступив у 60-х роках XIX ст., коли місто було з'єднане залізною дорогою з Краковом та Львовом і отримало власне самоврядування. Періодом економічного та культурного розвитку міста було також міжвоєнне двадцятиліття. При цьому потрібно зазначити, що до сьогоднішнього дня в Ярославі збереглася центральна частина з XIX ст. та з періоду II Речі Посполитої, яка відображала багатокультурність його тогочасних мешканців [6, с. 281; 2, с. 237-238].

Характерною рисою багатокультурності Ярослава на сторінках історії, яку можна спостерігати до сьогодні, було домінування польського населення над іншими національними групами – євреями та українцями і, відносно нечисленними німцями, а пізніше австрійцями. Найбільш яскравим також до сьогоднішнього дня проявом багатокультурності було релігійне життя окремих національних груп, які проживали в місті. Так як і в інших місцевостях даного регіону, поляки належали до римо-католицького костелу, українці (русини) спочатку об'єднувалися навколо православної церкви, а пізніше стали греко-католиками. Натомість євреї були послідовниками іудаїзму.

Біля 1785 року Ярослав нараховував вже 6534 мешканця, в тому числі 3053 (46,7%) римо-католиків, 1759 (26,9%) греко-католиків та 1722 (26,4%) послідовників іудаїзму. В той час в Ярославі функціонувала одна римо-католицька парафія, до котрої належали також навколишні села, та три уніатські парафії: міська, так звана нова, котрій належала церква Преображення Господнього, підміська, так звана стара, з церквою Успіння Пресвятої Богородиці розташованою поза стінами міста, а також парафія Засанська розміщена на Гарабарах з церквою Святого Хреста [3, с. 172]. Відображенням того, що в Ярославі проживали українці (русини) була вулиця Руська [10, с. 99].

Від польського та українського (руського) населення, релігією, звичаями, а також інституційними та позаінституційними формами організації життя відрізнялася єврейська громада. Згідно Мечислава Орловіча, євреї поселилися в Ярославі ще за панування Казимира Великого, тобто ще в XIV ст. [12, с. 15]. Але перша згадка про євреїв в місті походить тільки з 1461 р. Факт, що на початку XVII ст. в місті ще не існувало численної, постійної єврейської громади потрібно приписати привілею від 1571 року *de non tolerandis Judaeis*, який видала власниця Ярослава Зофія Гарновска. Цей привілей був чинним протягом багатьох років. Однак, якщо згідно з ним євреї не мали права оселятися в самому місті, вони селилися поза мурами Ярослава, особливо за Пелкінськими воротами. Там також з'явилося перше єврейське кладовище. З плином часу щораз більше євреїв селилося в самому місті, а на переломі XVI-XVII ст. в Ярославі вже існувала єврейська вулиця. Те, що місто було важливим торговельним центром, було причиною вибрати його для місця нарад Сейму Чотирьох Земель. Ярослав разом з Люблінном був місцем засідань Сейму до його розпуску в 1764 р. Євреї, які поселилися в місті, створили єврейський квартал – на захід від ринку [17, с. 7-9; 18, с. 192-193].

Протягом наступних десятиліть та століть постійно зростала кількість мешканців Ярослава, в тому числі також численність окремих національних груп, які визначали багатокультурність міста. Після закінчення I Світової війни, в 1921 році Ярослав нараховував 19973 мешканців, в тому числі римо-католиків (поляків) 10 513, послідовників іудаїзму (євреїв) 6 577, греко-католиків 2 789, євангелістів (головним чином австрійців) 77 та представників інших релігій [15, с. 13].

До сьогодні в Ярославі збереглася в своїх головних зрізах просторова структура розміщення об'єктів релігійного культу окремих релігійних груп, які проживали в місті. Ці об'єкти були і залишилися найважливішими та найбільш яскравими елементами багатокультурності Ярослава.

Серед сакральних об'єктів, які були збудовані до II світової війни найчисленніше представлені в місті римо-католицькі костели. Це є:

- костел св. Яна, колишній костел єзуїтів, тепер колегія Божого Тіла;
- костел Пресвятої Богородиці, колишній костел єзуїтів, сучасний монастир отців домініканців;
- костел святих Миколая та Станіслава на території колишнього монастиря сестер бенедиктином;
- монастир отців-францисканців.

Протягом століть парафіяльним костельом для польського населення римо-католицького сповідання була колегія. Відомий історик, знавець історії Ярослава в путівнику по місту від 1936 року так описував цей костел: «Сучасний парафіяльний костель є колишньою єзуїтською святинією св. Яна, збудований в 1582-1594 роках в стилі Ренесансу зусиллями Зофії з Спрови Косткової, дружини сандомирського воєводи, за проектом архітектора Юзефі Брітіуса. Ззовні на прикостельних стінах поставлено фігури святих Яна Хрестителя і Яна Євангеліста, та святих єзуїтів. Великі тринавові приміщення святині, до якого веде простора крухта зі старими бароковими кропильницями, покрито яскравою поліхромією в 1912 році Л. Вінтеровскім; серед арабесок вплетено релігійні картини, одна з яких в лівій наві представляє поклоніння Матері Божій, покровительці Польщі, усіх верств польського суспільства, при чому окремі постаті мають обличчя деяких мешканців Ярослава, які були сучасниками картин. Давнє, красиве, поєзуїтське оздоблення костелу (11 вітарів, амвон, лавки, картини Стаховіча і т.д.) стало жертвою пожежі 1862 року, але було відремонтоване в кінці XIX ст., не повністю відповідає стилі (великий вітар, амвон, хори). Над боковими навами збереглися куполи каплиць італійського типу, – з фрагментом прекрасного ренесансного аттику ззовні на фронтоні, в той час як головний купол над склепінням не зберігся. Кількаразова перебудова святині – остання реставрація зсередини в 1912 (лавки Холеви з картинами Ханкевіча, фігури Гавлінського, вітражі Желенського: св. Михайло, св. Сімейство та св. Щепан) та ззовні в 1933 і 1934 рр. позбавили її багатьох ренесансних рис.

Величезне підземелля, яке слугувало місцем вічного спочинку єзуїтів та добродійців ордену. – було розграбоване австрійцями (після 1772 р.) та пізніше занедбане. Колишня захристя, в якій зберігався парафіяльний архів, портрети священників, старі казули з XVII та XVIII ст. та чудова золота монстранція метрової висоти, не існує, нова збудована в 1928 р. Нижня частина костельної вежі (зруйнована після 1862 р.) є каплицею св. Терези. Невелика дзвіниця мала перед війною чотири старі дзвони з колишньої колегії XVII та XVIII ст., три з них забрала австрійська влада в 1916 р. для воєнних потреб, четвертий «Боже Тіло», середньовічний, котрий кілька разів переливався (1625, 1855, 1926) вагою 1935 кг дочекався в 1927 р. другого товариша («Зигмунт» 1138 кг)» [4, с. 30-33].

Польське населення вело в Ярославі дуже жваву діяльність у сфері культури, освіти та спорту в межах своєї національної групи. В міжвоєнний період головними організаціями навколо яких групувалися поляки була «Зірка» та «Сокіл».

«Зірка» як культурна установа існувала від 1887 року. Її членами були переважно місцеві ремісники польської національності, і для них організовувалися різні лекції та зустрічі. Також вона мала в своєму розпорядженні власну бібліотеку, яка в 1937 році нараховувала 1 800 книжок та читальний зал, виписувалось 12 газет. Щодня будинок «Зірки» відвідувало близько 100 осіб. Відвідувачі мали також можливість грати в більярд, шахи, доміно, слухати радіо. Будинок «Зірки», розташований недалеко від торгового центру, існує до сьогодні.

Польське гімнастичне товариство «Сокіл» було утворене в Ярославі в 1889 році. Завданням товариства було удосконалення фізичної підготовки його членів. В міжвоєнне десятиліття «Сокіл» нараховував близько 300 членів. Вони набиралися перед усім серед польської інтелігенції та молоді з сімей місцевих ремісників. «Сокіл» мав власний величезний будинок, в котрому зараз розміщується Міський Будинок Культури. Про масштаб діяльності цього товариства свідчить також те, що в 1925 році було ведено в користування власний спортивний стадіон на вул. Словацького, на якому відбувалися спортивні змагання. До сьогоднішнього моменту цей стадіон служить мешканцям міста як місце проведення різних спортивних заходів [13, с. 279].

Серед об'єктів пов'язаних з українською національною групою греко-католицького обряду до сьогоднішнього дня збереглися:

- греко-католицька церква Преображення Господнього, парафіяльна;
- будинок греко-католицького священника за церквою;
- презбітерій греко-католицької церкви Найсвятішої Богоматері, парафіяльної церкви з колишнім греко-католицьким кладовищем, яке сьогодні використовується як парк;
- будинок відомого українського композитора Людкевича.

Казімеж Готтфрід у 1936 році в наступний спосіб описав церкву: «Місце замку, зруйнованого в кінці XVII ст., зайняла міська церква Преображення Господнього, збудована в 1712-1717 роках у візантійському стилі, зусиллями ярославського бурмістра Еліаша Вапинського і його дружини Пелагії, перебудована та розширена (фронтон з фігурами Оркасевича, хор, бокові нави) в 1910-1912 роках за проектом архітектора Добжанського. Тринавова будівля має під хором два портрети фундаторів Вапинських та гарний старий хрест; в головній наві знаходяться: 3 старі ікони з XVII та XVIII ст. Стахевича (св. Іван Золотоустий), Белавського (св. Василій), та інших (св. Димитрій), також 4 новіших вітваря: святих Миколая, Онуфрія, Матері Божої (зі старовинною чудотворною іконою) і Христа; на склепінні гарні старовинні розписи XVIII ст. В бокових навах старі та нові вітварі: в лівій святих Йозафата, Анни та Миколая, – в правій святих Юзефа, Антона (з колишньої колегії) та Онуфрія та феретрони з давніми іконами з XVI і XVII ст. За гарним іконостасом з іконами з XVIII ст. (євангелісти, Христос, апостоли та святі) знаходиться презбітерій вкритий сучасною поліхромією Конечного (святі Петро, Павло, Кирил, Мефодій, сцени Мук Господніх), мармуровий вітвар з самшитовим хрестом – релікварій та вітражі Желенського. В просторій крипті розміщено гроби Вапинських та інших: в захристі (старій та новій) портрети ярославських священників та перемишльських єпископів, а також літургійні книги з XVII ст.

Біля церкви знаходиться новий будинок священика з парафіяльним архівом та невеликою дзвіницею з дзвонами 1699 р. (гданський) і 1792 р.» [4, с. 27-29].

Говорячи про українську громаду, яка в минулому була відносно численною в Ярославі, потрібно зауважити, що вірогідно в ярославській єзуїтській колегії навчався Богдан Хмельницький, в майбутньому керівник козацького повстання. Від XVI до XIX століття при церкві Успіння Богородиці, якої вже не існує, діяло Братство св. Онуфрія, яке між іншим утримувало українську школу. Особливо багато українських інституцій та товариств діяло в Ярославі в міжвоєнний період. Це були між іншим: Бурса ім. св. Онуфрія, філія «Просвіти», Товариство міщан та ремісників «Родина». Численними були українські кооперативи: «Народний Дім», Кредитна спілка «Український Народний Дім», Повітова Кооперативна Спілка [14, с. 260].

Залишками по багатій матеріальній культурі єврейського населення, яка колись проживала в місті, на сьогоднішній день є:

- велика синагога;
- мала синагога, поруч з великою синагогою;
- будинок Товариства Єврейських Ремісників «Яд Харузім», один з найвеличніших об'єктів громадського вжитку в Ярославі;
- зал для молитов в одному з будинків на Ринку;
- будинок колишнього дому для єврейських сиріт ім. Юліуша Стрісовера;
- єврейське кладовище.

Велика синагога була збудована в 1811 році за зразком попередньої синагоги, що згоріла [7, с. 350]. Вона була збудована, в так званому, казармовому стилі, який був популярний в той час в Австрії. Автор багатьох путівників по Галичині, які цінуються до сьогодні, Мечислав Орловіч стверджував неправильно, що для будівництва цієї синагоги євреїв використовували матеріали з найстарішого колись в місті, збудованого в XIV ст., парафіяльного костелу св. Михайла Архангела, який було зруйновано в 1904 році. Подаючи цей неправдивий факт, Орловіч напевно не знав, що вимоги юдаїзму забороняють використовувати для будівництва синагог будівельні матеріали, які взято з святинь інших релігій [11, с. 263; 17, с. 22-23]. Казимір Готфрід у своєму путівнику по Ярославу виданому в 1936 році дуже коротко охарактеризував цю синагогу: «Серед будинків єврейського кварталу видніється синагога початку XIX ст., яку не можна віднести ні до якого стилю, з поліхромованим внутрішнім оздобленням зробленим за лейпцігськими зразками, в якій містяться кілька латунних свічників та девоційних таблиць від XVIII ст., в скарбниці старі корони, сувої Тори та молитовники з мініатюрами» [4, с. 26-27].

Євреї становили важливий елемент матеріального та духовного життя Ярослава. Єврейська громада була незвичайно активною та самоорганізованою. Суспільне життя мале своє відображення в багатьох формах діяльності. В міжвоєнний період, серед проявів активності єврейської громади міста, найбільш помітними формами була діяльність в економічній, політичній та культурно-освітній сферах. В період II Речі Посполитої в Ярославі діяли: Економічний гурток Єврейського сільськогосподарського товариства, Об'єднаний Єврейський ремісничий цех, вже згадане Товариство єврейських дрібних виробників «Яд Харузім». В будинку цього Товариства також існував дитячий садок. Будинок був місцем, де відбувалися курси гебраїської мови, які проводило Товариство «Тарбут», а також там відбувалися заняття гімнастичного товариства та Спортивної організації «Дрор». Свою організацію мали помічники пекарів, які були організовані в Доброчинному товаристві пекарських помічників. Натомість продавці збиралися в Єврейському товаристві торговельних помічників [1, с. 64].

Важливим елементом багатокультурності Ярослава є історія ярославських сімей. У відношенні до українських, єврейських та австрійських родин часом вона пов'язана з процесом асиміляції з польською культурою. Елементи цього процесу можна сьогодні спостерігати на надгробках старого міського кладовища та на збережених надгробках єврейського кладовища.

Мало відомим елементом багатокультурності Ярослава, який однак заслуговує на особливу увагу етнологів та етнографів, є деякі ярославські легенди, які відносяться до стосунків між відносно численними євреями та українцями, що колись проживали в місті, та поляками.

Відомий польський соціолог Флоріан Знанецький підкреслював, що багатокультурність це позитивне явище, а «творчий розвиток людства вимагає, щоб людина брала активну участь щонайменше в двох культурах цінуючи обидві» [19].

Багатокультурність є і надалі важливим елементом ідентифікації мешканців Ярослава. Традиції багатонаціональної громади існують в Ярославі до сьогодні. Сформована протягом століть традиція співжиття в різноманітності в головних своїх зрізах проіснувала в колективній пам'яті сучасних мешканців міста, незважаючи на те, що не збереглася колишня – та з міжвоєнного періоду – етнічна та релігійна структура міської громади. Процеси, які відбувалися під час II світової війни та в перші роки після її закінчення, призвели до знищення єврейської громади та виселення українців. Тим самим змінилося обличчя Ярослава як міста багатонаціонального та багаторелігійного. Незважаючи на те, що в Ярославі зараз мешкає невелика група українців і є діюча греко-католицька церква, місто має гомогенний національний характер. В ньому проживають майже виключно поляки. Сьогодні багатокультурність Ярослава, визначена етнічними та релігійними чинниками, можна зустріти виключно в передвоєнній міській архітектурі – римо-католицьких костелів та монастирях, греко-католицькій церкві, синагозі та домах молитов, до яких ходили євреї. Однак пам'ять про багатокультурну історію міста не зникає. Про це свідчить багато громадських ініціатив. Однією з них є проект «Віднайдене місце – нове обличчя культури», котрий реалізується Центром Культурних Ініціатив. Вона полягає у створенні трьох так званих стежок культур – польської, української та єврейської, тобто туристичних шляхів, які б брали до уваги пам'ятки матеріальної культури цих національностей.

Висновки. Незважаючи на те, що в останні роки в Європі під впливом економічної кризи і великого напливу емігрантів зростає значення націоналізму, зокрема партій консервативних, популістських та націоналістичних, пропаганда ідеї багатокультурності є необхідна. Багатокультурність повинна і надалі становити один з пріоритетів Європейського Союзу, а на місцевому рівні пріоритет окремих держав, регіонів, міст.

Література

1. A. Potocki, Żydzi w Podkarpaciu. – Rzeszów, 2004.
2. Batiuk A. Zależności między strukturą przestrzenną a strukturą społeczną miasta na przykładzie Jarosławia, [w:] Galicja i jej dziedzictwo, T.2. Społeczeństwo i gospodarka, red. J. Chłopecki, H. Madurowicz-Urbańska. – Rzeszów, 1995.
3. Budzyński Z. Ludność pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVIII wieku, T.2. – Przemysł-Rzeszów, 1993.
4. Gottfried K. Ilustrowany przewodnik po Jarosławiu z planem miasta. – Jarosław, 1937.
5. Gottfried K. Jarosław i okolice. – Warszawa, 1959.
6. Horn M. Jarosław, [w:] Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku, t.1. – Warszawa, 1981.
7. Kryciński S., Olej-Kobus A., Kobus K. Przewodnik. Zabytki kultury żydowskiej w Polsce. – Warszawa, 2011.
8. Makara J. Dzieje parafii jarosławskiej od początku do 1772 roku. – Jarosław, 1936.
9. Miasta, które mogły zginąć, Praca zbiorowa. – Warszawa, 1976.
10. Motylewicz J. Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku. – Przemysł-Rzeszów, 1993.
11. Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Galicji. – Lwów, 1919.
12. Orłowicz M. Jarosław jego przeszłość i zabytki. – Lwów-Warszawa, 1921.
13. Popieluch B. Jarosław w dwudziestolecie międzywojennym (1918-1939). – Rzeszów, 2010. (Praca doktorska obroniona na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego).
14. Saładiak A. Pamiątki i zabytki kultury ukraińskiej w Polsce. – Warszawa, 1993.
15. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, T. XIII, województwo lwowskie. – Warszawa, 1924.
16. Smith A.D. Nacjonalizm. Teoria, ideologia, historia. – Warszawa, 2007.
17. Steinberg M. Żydzi w Jarosławiu od czasów najdawniejszych do połowy XIX wieku. – Jarosław, 1933.
18. Wierzbieniec W. Jarosław, [w:] Żydzi w Polsce dzieje i kultura. Leksykon, pod red. J. Tomaszewskiego, A. Żbikowskiego. – Warszawa, 2001.
19. www.gorzow.pl/wielokulturowy

Vaclav Vyezhbyenyets

Origin, field, forms and functions of multiculturalism Yaroslav

The article deals with the formation and functioning of the ethnic diversity in Jaroslaw. Revealing the coexistence of Poles Ukrainians and Jews, the author states the dominant role of the first in the socio-cultural space of the city. As one of the coexistence markers of the otherness, V. Vyezhbenets treats the objects of Roman and Greek Catholics as well as Jews religious worship. According to his point of view, despite the dramatic changes in the ethnic structure of the population during the Second World War and after the end of it, the multiculturalism is still the element of Yaroslav residents identification and exists in the collective memory of its inhabitants.

Keywords: the multiculturalism, Polish, Ukrainians, Jews.

Надійшла до редакції 02.11.2014 р.